

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2017

AFRIKAANS HUISTAAL: VRAESTEL II

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

100 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en hulpeksaminatore. Daar word van alle nasieners vereis om 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die nasienriglyne konsekwent vertolk en toegepas word tydens die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal geen gesprek aanknoop of korrespondensie voer oor enige nasienriglyne nie. Daar word toegegee dat verskillende menings rondom sake van beklemtoning of detail in sodanige riglyne mag voorkom. Dit is ook voor die hand liggend dat, sonder die voordeel van bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende vertolkings mag wees oor die toepassing van die nasienriglyne.

AFDELING A LETTERKUNDE**DRAMA**

EEN VRAAG oor elk van die twee voorgeskrewe dramatekste gestel.

Beantwoord Vraag 1 (oor **Die Keiser** – Bartho Smit) of Vraag 2 (oor **Kanna hy kô hystoe** – Adam Small).

Jou mini-essay moet **betogend** van aard wees. Ondersteun jou stellings deurgaans met **verwysings** na of **aanhalings** uit die teks. Bring die **woordtal (ongeveer 400 woorde)** onder jou essay aan.

'n **Nasienrubriek** sal vir die assessering gebruik word.

VRAAG 1 DIE KEISER (Bartho Smit)

André P. Brink (bekroonde romanskrywer en akademikus) meen dat die keiser ná sy **floute** nie by sy **volle positiewe** was nie en daarom die **moed** aan die dag gelê het om die **optog byna kaal aan** te pak.

Betoog in 'n mini-essay van ongeveer 400 woorde dat die keiser met die aanvang van die optog **nie regdenkend** was nie en **toevallig** die **korrekte besluit** geneem het OF dat hy **presies** geweet het wat hy doen toe hy **kaal**, soos sy mense, in die optog gestap het.

Jou **slot** moet duidelik verwys na die **uitkoms** van die optog.

Daar word sterk aanbeveel dat jy 'n beplanning/breinkaart doen voor jy jou mini-essay aanpak.

RIGLYNE VIR HULP BY DIE NASIEN VAN VRAAG 1

LW: Wat volg is voorstelle. Elke kandidaat se benadering moet op eie meriete beoordeel word.

Titel:

- Gee eie gepaste titel wat die vraag verwoord (opsioneel, tog 'n aanbeveling).

Inleiding:

- Begin deur na die dramateks te verwys – die drama **Die Keiser** (die kandidate sal onderstreep omdat dit 'n geskrewe teks is) deur Bartho Smit.
- Formuleer onderwerp.
- Vooruitwysing hoe mini-essay aangepak gaan word (bepaal hoofargumente) – kandidate moet aanduiding gee van dit wat hulle deurgaans in die mini-essay gaan betoog (goue draadje deur die hele essay).
- **Die inleiding moet dit duidelik uitwys wat betoog gaan word: dat die keiser met die aanvang van die optog nie regdenkend was nie en toevallig die korrekte besluit geneem het OF dat hy presies geweet het wat hy doen toe hy kaal, soos sy mense, in die optog gestap het.**

Paragrawe:

- Verskillende hoofargumente word hier betoog wat die onderwerp (wat in inleiding gekies is) gaan ondersteun.
- In elke paragraaf gaan 'n hoofargument behandel word – ondersteun met verwysings/aanhalings uit die drama.
- Die betoog van die kandidate moet deurgaans gesien word.

Die aand voor die optog verkeer die keiser in 'n **geweldige tweestryd oor wat die waarheid is, en wat nie**. Hy besef dat sake sover gevorder het dat niemand meer enigiemand kan vertrou en glo nie. Die leuen in plaas van die waarheid moet nou bedrog bepaal. Sy herhalende droom dat hy kaal tussen 'n klomp mense loop, maak hom waansinnig van angs. Ten spyte hiervan dink hy tog helder en glo hy hy mag nie sy volk teleurstel as hul keiser nie.

In 'n oomblik van waarheid besef die keiser dat sy **ministers hom 'n leeftyd lank bedrieg** het rakende die situasie van sy mense. Sy senior ministers ontvang hul verdiende loon, die dood. Hy staan 'n goeie kans om hul lot te deel as hy die massas moet trotseer, maar sy eer kan hom niks anders toelaat nie. Hy kan nie onkunde as verskoning aanbied nie, want hy moes self seker gemaak het van sy ministers se stories oor die welsyn van die volk. Hy het tog opdrag gegee dat sy onderdane gevoed en geklee moet word! Dit is duidelik uit sy woordstryd met die wewers dat hy by sy volle positiewe is.

Hy **toon insig in homself en sy swakhede** en weet nou hy is mislei deur sy kabinet en verraai deur Diplomaat en word gedreig deur twee skurke wat sy troon vir hul eie gewin wil oorneem. Hy besef ook dat die wewers, of die rebelleleier, die Groen Tier, en sy trawante nie belangstel in die welsyn van die volk nie, maar bloot in 'n magsposisie vir hulself.

Sy optrede voor die optog word nou as mal beskou, maar is dit, of is hy bloot slim? Nar interpreteer die optrede van die keiser vir die wewers en hulle besef hy is aan die wenkant. Waarom sou hulle spore maak as die "Mal" Keiser voor die volk verskyn en dalk verslind word sodat hulle kan instap en oorneem?

En **buite word die keiser toegejuig**. Diplomaat meen hy is stapelgek. Nar antwoord dat dit nie saakmaak nie. Hy is die keiser en die volk juig hom toe. Hy is kaal soos hulle. Watter beter vereenselwigingsteken kon hy hulle bied? Kaal soos hulle; as MENS tussen hulle; dit is tog 'n heilige keiser. Diplomaat wil hom uit desperaatheid skiet, maar Wewer keer hom en hulle blaas die aftog terwyl Keiser in sy optog toegejuig word. Kranksinnig? Of gestroop van pretensie sodat slegs die naakte waarheid seëvier.

Die kernvraag is: **Wat is dan waarheid?** Wat beteken "Mal" in die Mal Keiser: 'n Man met die moed van sy oortuigings en omgee vir sy volk. 'n Keiser wat gaan sorg dat sy volk uit hul vodde gaan opstaan.

Slot:

- Die hoofpunte moet saamgevat word – kom tot 'n eindbetoog.
- Op grond van hoofargumentbespreking moet tot 'n finale gevolgtrekking gekom word oor dit wat kandidaat betoog het in die vraag.
- Beantwoord dit wat in die vraag gevra is oor die uitkoms van die uittog.

'n Mens wat diepe berou toon oor die verlede en dit gaan regstel. 'n Keiser wat op voetsoolvlak kan en wil identifiseer met sy mense. Deur die drama lyk dit vir die lesers dat dit wel ook die geval is met die keiser – en dat hy die optog aanpak sonder dat hy by sy volle positiewe is, **maar tog kan deur die drama gesien word hoe hy al meer besef dat hy 'n leuen leef en uiteindelik besef dat hy dit wil regstel** – en dit gaan doen!

OF

VRAAG 2 **KANNA HY KÔ HYSTOE** (Adam Small)

Dr. Thys Human sê in sy voorlegging van die epiese teater dat **Kanna** in *Kanna hy kô hystoe* **se mense** hom as 'n **tipe mosesfiguur** gesien het. As 'n mosesfiguur wat sy volk moet red, **faal** Kanna egter jammerlik.

Betoog in 'n mini-essay van ongeveer 400 woorde of die **uitwissing van 'n gesin** te wyte was aan **oorsaaklike faktore** (en nie net aan Kanna se onvermoë en skynbare liefdeloosheid nie) en dat Kanna, as **enigste geleerde persoon**, ook **magteloos** sou staan om hierdie **tragedie te verhoed**, maar nietemin tog op 'n manier **sy mense sou kon bystaan**.

Jou slot moet duidelik uitwys of **Makiet se gesin uitgewis** is deur skurke of dalk deur 'n onregverdige stelsel en 'n onsimpatieke samelewing wat Kanna moes oorbrug.

Dit word sterk aanbeveel dat jy 'n beplanning/breinkaart doen voor jy jou mini-essay aanpak.

RIGLYNE VIR HULP BY DIE NASIEN VAN VRAAG 2

LW: Wat hierna volg is voorstelle. Elke kandidaat se benadering moet op eie meriete beoordeel word.

Titel:

- Gee eie gepaste titel wat die vraag verwoord (opsioneel, tog 'n aanbeveling).

Inleiding:

- Begin deur na die dramateks te verwys – die drama **Kanna hy kô hystoe** (die kandidaat sal onderstreep omdat dit 'n geskrewe teks is) deur Adam Small.
- Formuleer onderwerp.
- Vooruitwysing hoe mini-essay aangepak gaan word (bepaal hoofargumente) – kandidaat moet aanduiding gee van dit wat hulle deurgaans in die mini-essay gaan betoog (goue draadjie deur die hele essay).
- **Die inleiding moet duidelik uitwys wat betoog gaan word: dat die uitwissing van 'n gesin nie net te wyte is aan Kanna se onvermoë en skynbare liefdeloosheid nie, maar ook te wyte aan oorsaaklike faktore en dat Kanna ook magteloos sou staan om hierdie tragedie te verhoed en tog sy mense op 'n manier te kon bystaan.**

Paragrawe:

- Verskillende hoofargumente word hier betoog wat die onderwerp (wat in inleiding gekies is) gaan ondersteun.
- In elke paragraaf gaan 'n hoofargument behandel word – ondersteun met verwysings/aanhalings uit die drama.
- Die betoog van die kandidate moet deurgaans gesien word.

Heel aan die begin swerf **Makiet en Paans** rond met hul karretjie. Vir hulle was die enigste moontlikheid om **te kan oorleef**, deur arbeiders op 'n plaas te word teen 'n karige loon wat nie veel kan bydra tot 'n gesin se toekoms nie. Met Paans se siekte (TB) moes die gesin ook trek. Sy werkgewer moes goed geweet het dat hy 'n oordeel oor hul uitspreek. Stad toe was die enigste opsie. Daar moes Makiet haar "hande stukkend werk" om die gesin te onderhou. Kanna was toe reeds in 'n skool in die stad en het al verder van hul verwyder geraak, maatskaplik sowel as intellektueel. Dat deel van die "stukkend werk" juis was om hom die beste kans op 'n toekoms te gee, het hy skynbaar geïgnoreer, soos hy hulle koms in die stad slegs op 'n koue afstand gadeslaan het.

Voorbeelde van persone wat die **gesin se lot in die samelewing kon versag het**, waarin hulle hul bevind het, was die dokter wat Paans se siekte bloot as "van die syp" afgemaak het; 'n blanke vrou wat uiters selfsugtig reageer wanneer Kietie nie opdaag by die werk nie: "Nou het die meid dan weer vanmore nie opgedaag nie."; en heelwat later is die regter met Diekie se moordsaak geensins geneë om eens te luister na versagtende omstandighede nie en veroordeel Diekie tot die galg nadat hy uit desperaatheid die wreedaard, wat pas sy suster vermoor het, doodgeslaan het. Selfs die gereg kon Makiet se kinders nie beskerm teen straatboewe nie en tweekeer is Kietie deur straatboewe verkrag en beseer. Diekie het albei gevalle beleef en toe Boela, Kietie se man, haar vermoor, was dit vir Diekie die laaste strooi.

Kanna se mense word eensydig goed of sleg voorgestel, so onthou Kanna as vertellerfiguur hulle. Hulle is goeie, nederige toegewyde bruinmense wat onverdiend ly. Hulle word "platgedruk deur die vylgoed": aan die eenkant deur die skollies en aan die anderkant deur die blankes en hul onmenslike apartheidsbestel. Op pad "hys toe" vanaf die lughawe sien Kanna die ander gebied waarheen sy mense verskuif is. Soos skaakstukke is die mense van een area na 'n ander verskuif sonder dat hul hoegenaamd geken is in die saak. Bruin en swart moes passe dra en is toegang tot "wit gebiede" geweier vanaf sekere tye van die dag. Sonder 'n pas is 'n persoon bloot in die tronk gegooi, net omdat hy gekleur was. Dit is die wêreld waarvandaan Kanna "gevlug" het.

Kanna, Makiet en hul mense is **patetiese slagoffers**. Vanweë die mens se sosiale optrede en die wrede politieke bestel, bevind hulle hulle in onontkombare situasies waaraan hulle nie aandadig is nie.

Slot:

- Die hoofpunte moet saamgevat word – kom tot 'n eindbetoog.
- Op grond van hoofargumentbespreking moet tot 'n finale gevolgtrekking gekom word oor dit wat die kandidaat betoog het in die vraag.
- Jou slot moet uitwys wat in die vraag gevra is: of Makiet se gesin uitgewis is deur bloot skurke of dalk ook deur 'n onregverdige stelsel en onsimpatieke samelewing wat Kanna ook moes oorbrug.

As dit nie was vir mensgemaakte ondraaglike omstandighede nie, soos die apartheidsbeleid, het Kanna dalk nie oorsee gegaan en gebly nie, en het die res van die gesin dalk nog geleef. Dat Kanna terugkeer na sy werk oorsee, is miskien nie so vreemd nie. Daar het hy vervreemd geraak van sy mense. Dit kan dieper skeiding bring as die dood.

PROSA

TWEE VRAE oor twee verskillende prosatekste gevra.

Beantwoord EEN vraag oor die roman wat jy bestudeer het: Vraag 3 OF vraag 4 (oor **Toorberg**) of Vraag 5 OF Vraag 6 (oor **Frats**).

Jou literêre opstel moet **beredenerend** van aard wees. Ondersteun jou stellings deurgaans met **verwysings** na of **aanhalinge** uit die teks. Bring die **woordtal (ongeveer 600 woorde)** onder jou literêre opstel aan.

'n **Nasiensrubriek** sal vir die assessering van jou literêre opstel gebruik word.

VRAAG 3 **TOORBERG** (Etienne van Heerden)

Rialette Wiehahn (akademikus) sê in haar bespreking in *Tydskrif vir Letterkunde* (Mei 1995) dit blyk dat by die leser se eerste ontmoeting met die magistraat (in 'n skommelende trein-kompartement) asof die magistraat op kommissie, as "speurder", na Toorberg onderweg is. Dit word egter gou duidelik dat *Toorberg* nie 'n **konvensionele speurroman** is nie.

Beredeneer in 'n literêre opstel van ongeveer 600 woorde die moontlikheid dat *Toorberg* 'n **andersoortige speurroman** is deur na die **magistraat**, sy **ondersoek** na 'n moontlike misdaad en 'n **skuldige**, die **nielewendes**, asook die rol van die **leser** te verwys.

Jou slot moet 'n duidelike gevolgtrekking rakende die **sukkses**, al dan nie, van die magistraat se soektog na 'n skuldige bevat.

Dit word sterk aanbeveel dat jy 'n beplanning/breinkaart doen voor jy jou literêre opstel aanpak.

RIGLYNE VIR HULP BY DIE NASIEN VAN VRAAG 3

LW: Wat hierna volg is voorstelle. Elke kandidaat se benadering moet op eie meriete beoordeel word.

Titel:

- Gee eie gepaste titel wat die vraag verwoord (opsioneel, tog 'n aanbeveling).

Inleiding:

- Begin deur na die romanteks te verwys – die roman **Toorberg** (die kandidate sal onderstreep omdat dit 'n geskrewe teks is) deur Etienne van Heerden.
- Formuleer onderwerp.
- Vooruitwysing hoe die literêre opstel aangepak gaan word (bepaal hoofargumente) – kandidate moet aanduiding gee van dit wat hulle deurgaans in die opstel gaan beredeneer (goue draadjie deur die hele opstel).

Paragrafe:

- Verskillende hoofargumente word hier beredeneer wat die onderwerp gaan ondersteun.
- In elke paragraaf gaan 'n hoofargument behandel word – ondersteun met verwysings/aanhalings uit die drama.
- Die beredenering van die kandidate moet deurgaans gesien word.

Toe Abel die **genadeskoot gee om Druppeltjie se lyding te beëindig**, is die **uitgebreide familie vir 'n kort oomblik verenig** in hul gesamentlike smart deurdadig elkeen sy/haar toestemming gegee het. Tydens die magistraat se ondersoek word die interaksie tussen Kaatjie Danster en haar tydgenote, Abel en Ella; Posmeester en Amy en ook hul kinders, DwarsAbel, Shala, Oneday, KleinKitty en Koevert ondersoek.

Toe die magistraat 14 maande later opdaag om die saak te ondersoek, kry **hy min of geen inligting by die familie** wat 'n vinger na 'n spesifieke persoon wil wys nie. Tydens sy ondersoek probeer die magistraat eers soveel moontlik inligting by die mense van Toorberg kry voor hy met die hoofverdachte, Abel Moolman, gaan praat.

Kaatjie Danster (matriarg van die Skaamfamilie) sorg vir haar familie (kinders en kleinkinders). Kaatjie is verbaas toe die magistraat by haar aankom: "Almal weet tog als. Dis in die oopte. Dit was van die begin af so. In die oopte ... Daar was baie getuies. Die hele familie was daar tesame."

Haar **kennis van Toorberg se geskiedenis**, bygelowe en legendes strek ver en haar unieke vermoë om te simpatiseer met al die inwoners van *Toorberg* kan toegeskryf word aan die feit dat sy 'n aangetroude lid van die Skaamfamilie is. Sy is trots op die Moolmanbloed in die are van haar seuns, Oneday en Shala. Sy raak 'n **steunpilaar** in 'n tyd wat alles neig om uitmekaar te begin val. Dit is dus nie net die wit Moolmans wat aan die woord is en ondervra word nie.

Die magistraat kry geen hulp van die Moolmanfamilie wanneer hy hul ondervra nie. Oor die werklike gebeure by die boorgat swyg almal soos die graf. 'n Oorheersende eienskap van die Moolmans is hulle **trots** – mense wat die wêreld niks skuld nie en wat selfs nie aan die regbank onderdanig is nie. Selfs die verstote Skaamfamilie deel hierdie trots – enersyds 'n trotse woede teen die Moolmans by Shala en Oneday, maar ook 'n trots dat hulle uit die fiere geslag Moolmans stam.

Die **onversetlike lojaliteit van die Moolmans, Stief- en Skaamfamilie, stuit die magistraat se ondersoek**. Niemand is bereid om te sê wie die skoot, wat Druppeltjie getref het, afgevuur het nie. Vir eens is familieloyaliteit sterker as onderlinge verskille en geskille.

Abel is weg voor die magistraat met hom kon gesels. Tog voel dit vir die magistraat asof hy hom goed ken. Abel se idee van reg en geregtigheid is om met vrye lisensie enigiets te doen ter wille van die behoud van sy plaas. Hy besef egter tog dat hy met sy standaardbegrippe van reg en verkeerd wat hy toegepas het, ook nie altyd suiwer en korrek opgetree het nie.

Slot:

- Die hoofpunte moet saamgevat word.
- Op grond van hoofargumentbespreking, moet tot 'n finale gevolgtrekking gekom word oor dit wat die kandidaat beredeneer het in die vraag.
- Jou slot moet 'n duidelike gevolgtrekking rakende die **sukkses**, al dan nie, van die magistraat se soektog na 'n skuldige bevat.

Die magistraat sien uiteindelik nie kans om deur middel van regspleging oor die saak te oordeel nie. As amptenaar van die Regbank bly hy sy hoofkantoor 'n antwoord skuldig. Hy deel dus, as gevolg van sy indringende ondersoek en sy wil om die verborgenhede van *Toorberg* te verstaan, asook sy diepe meelewing met die mense van *Toorberg*, in die gemeenskaplike skuldias van die uitgebreide Moolmanfamilie.

OF**VRAAG 4   TOORBERG** (Etienne van Heerden)

Magistraat Van der Ligt moet kom vasstel of die voorval waar Druppeltjie du Pisani, in die boorgat geval en gesterf het, 'n ongeluk was, en of iemand skuld aan sy dood het. Met behulp van die getuienis wat hy inwin, slaag die magistraat geleidelik daarin om **die geskiedenis van die Moolmans** bloot te lê en te verstaan. Hy begin begryp hoe belangrik die **verlede vir die gebeure in die hede is**, asook vir **vooruitwysing na die toekoms**.

Beredeneer in 'n literêre opstel van ongeveer 600 woorde hoe die **Moolmanfamilie** in **drie verskillende groepe** verdeel word en dit aanleiding gee tot die kwessie van **kleur en vooroordeel** wat die familie (as 'n soort **straf**) **uitroeï**, en uiteindelik met die dood van Druppeltjie die **einde** van dié **hovaardige wit Moolmanfamilie** beteken.

Dit word sterk aanbeveel dat jy 'n beplanning/breinkaart doen voor jy die literêre opstel aanpak.

RIGLYNE VIR HULP BY DIE NASIEN VAN VRAAG 4

LW: Wat hierna volg is voorstelle. Elke kandidaat se benadering moet op eie meriete beoordeel word.

Titel:

- Gee eie gepaste titel wat die vraag verwoord (opsioneel, tog 'n aanbeveling).

Inleiding:

- Begin deur na die romanteks te verwys – die roman **Toorberg** (die kandidate sal onderstreep omdat dit 'n geskrewe teks is) deur Etienne van Heerden.
- Formuleer onderwerp.
- Vooruitwysing hoe literêre opstel aangepak gaan word (bepaal hoofargumente) – kandidate moet 'n aanduiding gee van dit wat hulle deurgaans in die opstel gaan beredeneer (goue draadjie deur die hele opstel).

Paragrawe:

- Verskillende hoofargumente word hier beredeneer wat die onderwerp gaan ondersteun.
- In elke paragraaf gaan 'n hoofargument behandel word – ondersteun met verwysings/aanhalings uit die drama.
- Die beredenering van die kandidate moet deurgaans gesien word.

Op die misterieuse plaas *Toorberg* is die afgestorwenes nie dood nie, maar leef voort as geeste en tree selfs op as getuies voor die magistraat. **Met behulp van die getuienis wat hy inwin, slaag Van der Ligt geleidelik daarin om die geskiedenis van die Moolmans bloot te lê en te verstaan.** In hierdie ondersoek na 'n moontlike skuldige in die Druppeltjie Moolman-Du Pisani saak, word die "wandade" van 'n hele stam se geskiedenis ontbloot en word die skeiding van die Moolmanfamilie in drie groepe, as die moontlike oorsaak vir die gebeure rondom die dood van die kind uitgewys. Uiteindelik word 'n moontlikheid vir versoening met die verlede tog aangedui.

StamAbel het die trotse Moolmanfamilie se bestaan op Toorberg begin toe hy met die hulp van HansBoesman en Jan Swaat die wildernis makgemaak het. StamAbel se vierde seun – OuAbel – was geskik om die boerdery voort te sit.

Floors was die skandemaker omdat hy 'n verhouding met 'n bruin vrou (Ouma Kitty Riet) aangeknoop het. Die geboorte van 'n seun, Andries, was die begin van die **Skaamfamilie**. Van vroeg reeds het hierdie skeiding tussen die "wit familie" en die "ander" bestaan.

OuAbel het drie seuns gehad. Die tweede seun – Abel – het die Moolmannaam verder gedra en die plaas oorgeneem. **Posmeester** was die oudste, maar hy het met 'n Ierse **Rooms-Katolieke, Amy O'Leary** getrou en is na die Stiefveld gedwing omdat hy nie meer gesien is as 'n ware Moolman nie. Die Moolmans het Katolieke as verwerplike sondaars beskou.

Abel en Ella het vier seuns, wat doodgebore is, gehad. Net **DwarsAbel (onvrugbaar)** het bly leef en dus sou die stamboom by hom eindig. Hulle dogter, **KênsTillie** (verstandelik-gestremde dogter) het vir **Waterwyser du Pisani** bekoor en **Noag Druppeltjie du Pisani** is uit hierdie verhouding gebore.

Die Skaamfamilie word nie deur die Moolmans erken nie. Andries verander later sy van na **Riet en verbreek so die band met die Moolmans**. Andries trou met Kaatjie Danster. Hulle het drie kinders en Oneday en sy vrou (Meisie) het vyf gesonde kinders in teenstelling met DwarsAbel wat onvrugbaar is. Shala, die ander seun is ook bitter oor die Moolmans se meerderwaardige houding teenoor hulle – blankes teenoor kleurlinge.

KleinKitty, die derde kind, het 'n geheime liefdesverhouding met **Koevert Moolman**, Posmeester se seun en deel van die Stieffamilie. Deur hierdie verhouding word **familiebande tussen die Moolmans en die Skaamfamilie sowel as die Stief-familie opnuut gesmee**. Verder het Abel ook aan die Skaamfamilie 100 jaar verblyfreg gegee op 'n deel van Toorberg.

Die **Abel-karakters** is almal harde **heerserstipes** wat die geskiedenis domineer. Hulle geskiedenis word oor die geslagte heen gekenmerk deur onverdraagsaamheid en rassisme. Daardeur bring hulle op hulself 'n **las van morele skuld**. Die droogte wat oor die jare al hoe erger word, is simbolies van hierdie toenemende skuld. Al hulle pogings om die waterprobleem op te los, is tevergeefs. 'n **Offer** is nodig om vir die skuld te betaal, en miskien is hierdie offer, **die onskuldige kind, Druppeltjie**.

Almal op *Toorberg* span saam om vir **Druppeltjie te probeer red** en hiertydens is daar geen onderskeid tussen die Moolmans, die Skaamfamilie en die Stieffamilie nie. Vir die eerste keer is al die bewoners van die plaas bymekaar. Abel vra hul toestemming om die kind van sy lyding te verlos deur hom onder in die boorgat te skiet. Daar is geen ander uitweg nie. **Deur die dood van Druppeltjie en later van Abel, word versoening in die vooruitsig gestel.**

Dié **genade** gaan egter veral na die **eens uitgestote Skaamfamilie**. Die Moolman-geslag het tot 'n einde gekom met die **onvrugbare DwarsAbel**, terwyl **Oneday Riet** daarenteen vyf kinders het. Ook **KleinKittie Riet en Koevert Moolman** se verhouding hou die belofte van versoening en vooruitgang in. **Die Moolmans leef dus voort deur die Riete, vir wie hulle oor die jare heen nie wou erken as familie nie.**

Slot:

- Die hoofpunte moet saamgevat word.
- Op grond van hoofargumentbespreking moet tot 'n finale gevolgtrekking gekom word oor dit wat die kandidaat beredeneer het in die vraag.
- Jou slot moet 'n duidelike gevolgtrekking rakende die **sukses**, al dan nie, van die magistraat se soektog na 'n skuldige bevat.

Die **kaart-en-transport van Toorberg**, wat op **Abel se skoot is** wanneer hy sterf, is **simbolies van sy eienaarskap van die plaas wat nou deur sy dood die belofte van 'n nuwe bedeling inhou**. Hierdie belofte kan dus as profeties van die totstandkoming van 'n rasvrye nuwe Suid-Afrika in 1994 beskou word.

OF

Beantwoord Vraag 5 OF Vraag 6 wat oor die roman **Frats** gestel is.

VRAAG 5 **FRATS** (Chris Karsten)

Petra Müller (Afrikaansskrywer) sê: "In *Frats* het Chris Karsten die waagmoedige ding gedoen om op die spore van Saartjie Baartman se lewe 'n werklik aangrypende roman te konstrueer waarin haar **gevoelslewe** as **objekgeworde vrou-mens** die hartklop van die boek word."

Beredeneer in 'n literêre opstel van ongeveer 600 woorde hoe die **titel, Frats**, vir **Khoena** (in Engeland en Frankryk) as **abnormaal** uitlig terwyl sy eintlik bloot mens was. Dit bring dan ook die kwessie **wie en wat normaal is** sterk na vore in hierdie verhaal van 'n jong vrou wat as **frats** in die vreemde moet optree.

Jou **slot** moet 'n duidelike gevolgtrekking bevat oor die **uitbuiting** van lewende wesens wat nie as normaal in die **samewerking** beskou word nie, deur **persone wat hulself die reg toe-eien om te mag besluit oor wie normaal is en wie nie**.

Dit word sterk aanbeveel dat jy 'n beplanning/breinkaart doen voor jy die literêre opstel aanpak.

RIGLYNE VIR HULP BY DIE NASIEN VAN VRAAG 5

LW: Wat hierna volg is voorstelle. Elke kandidaat se benadering moet op eie meriete beoordeel word.

Titel:

- Gee eie gepaste titel wat die vraag verwoord (opsioneel, tog 'n aanbeveling).

Inleiding:

- Begin deur na die romanteks te verwys – die roman **Frats** (die kandidate sal onderstreep omdat dit 'n geskrewe teks is) deur Chris Karsten.
- Formuleer onderwerp.
- Vooruitwysing hoe literêre opstel aangepak gaan word (bepaal hoofargumente) – kandidate moet aanduiding gee van dit wat hulle deurgaans in die opstel gaan beredeneer (goue draadjie deur die hele opstel).

Paragrawe:

- Verskillende hoofargumente word hier beredeneer wat die onderwerp gaan ondersteun.
- In elke paragraaf gaan 'n hoofargument behandel word – ondersteun met verwysings/aanhalings uit die drama.
- Die beredenering van die kandidate moet deurgaans gesien word.

Khoena se stryd teen uitbuiting begin wanneer sy as jong tiener deur veeboere gevang en verkoop word as slaaf aan Bartol Boelens se pa aan die vroeë Kaap. Saam met haar broer, Goens, is sy 'n slaaf in die huis en word ook gedwing tot die bestaan van 'n seksslaaf vir Tiebout. Die twee jongmense droom van vryheid en terugkeer na hul oorsprong, maar vir hulle bly dit net 'n droom tot dr. Woodcock uit Engeland sy opwagting maak.

Woodcock sien Khoena eerste as frats raak wanneer hy saam met Bartol plaas toe gaan. Bartol ontken dat sy anders is: "Sy is mos ook mens, nes ek en jy." Woodcock vertel dat mense in Londen sal betaal om na haar te kyk. Daar bestaan 'n lonende "fratsbedryf" op die vermaaklikheidstoneel. Bartol, wat lank reeds hunker na terugkeer na Engeland, laat hom ompraat en ontvang 'n stewige bedrag vir sy toestemming. Sy voorwaarde is egter dat hy saamgaan as haar beskermheer. Khoena stem slegs in tot 'n vyfjaartydperk wanneer sy genoeg geld gemaak het om haar en Goens se vryheid terug te koop.

Reeds op die skip na Engeland merk Bartol op hoe die **matrose na Khoena kyk**, maar hy merk ook dat Khoena glad nie geneë is met die mans se attenties nie. In Londen onderhandel Bartol en Woodcock met Archibald Varley oor Khoena se vertonings saam met ander fratses. Die laer klas Londenaars is rasend oor die vertonings en Khoena is gou die aantrekkingskrag.

Sy weier egter om **kaal voor mense op te tree** waartydens haar besonder groot heupe, die aantrekkingskrag, besigtig kan word. Van die begin het sy ook 'n fyn satyndoeke, wat sy by die dokter gekry het, wat sy gebruik om haar skaamdele te bedek. Nooit doen sy afstand hiervan nie. Dit beskerm haar eer, haar vrouwees teen fratswees.

Aanvanklik beskerm Bartol haar wel en sorg vir haar tot tye moeilik raak en ook hy meer van haar verwag. Sy maak kennis met Dolly en Simon, twee jong Londenaars, wat die stryd om uitbuiting van fratses betree. **Nooit vergeet sy van haar droom vir haar en Goens nie.**

Later word Khoena egter ingetrek in die **onderwêreld van Engeland** en begin sy ook seksuele gunste verkoop. Sy bly die hoofaantrekkingskrag op die **fratstoneel**, maar word ook 'n slagoffer van veneriese siektes. Die onervare jong slavin uit Afrika word dan aan 'n Paryse toneelmeester verkoop en sy gaan na Parys onder die voorwendsel dat sy op pad terug Kaap toe is. Dit is die finale ontnugtering.

Khoena dink al meer aan Goens en vryheid en word dan aan wetenskaplikes van die Paryse museum verhuur vir ondersoeke na dié rare wese. Vir Khoena is dit die toppunt van onmenslikheid en uitbuiting. Sy beskerm egter steeds haar finale trots as vrou en mens, met haar satyndoeekie. Haar innerlike gesprekke met Goens word al meer. Khoena word dan uitgewerp uit die museum en sterf. Daarna volg die finale vernedering en die wetenskaplikes ontleed haar liggaam vryelik.

Khoena, mens, vrou, word deur die **sogenaamde beskawing uitgebuit en onderwerp aan die mees onmenslike behandeling**. Sy sien nie weer haar broer nie, maar maak geestelik kontak met haar afgestorwe "mames" aan die Kaap. Dolly en Simon het byna daarin geslaag om haar te red en dan moet hierdie jong Kaapse meisie in die vreemde sterf aan die hand van sogenaamde beskaafde uitbuiters. Dit is nie moeilik om te besluit wie in hierdie tragiese geskiedenis werklik normaal is en wie abnormaal nie.

Slot:

- Die hoofpunte moet saamgevat word.
- Op grond van hoofargumentbespreking moet tot 'n finale gevolgtrekking gekom word oor dit wat die kandidaat beredeneer het in die vraag.
- Jou slot moet 'n duidelike gevolgtrekking bevat oor die **uitbuiting** van lewende wesens wat nie as normaal in die **samelewing** beskou word nie, deur **persone wat hulself die reg toe-eien om te mag besluit oor wie normaal is en wie nie**.

Op haar sterfbed, siek en alleen, sê Khoena vir Goens: **"Dis die andersmaak van die Gaoenadood wat in my is, Goens, die laaste ... andersmaak"** en sterf. Uiteindelik erken een van die museumwetenskaplikes, wanneer hy haar liggaam klaar gedissekteer het, die finale, wrede ontheiliging van hierdie jong Khoisanvrou, en die satyndoeekie aan Dolly gee: **"Sy was 'n merkwaardige ... mens"**.

OF

VRAAG 6 **FRATS** (Chris Karsten)

In hierdie roman word al die karakters deur 'n **eksterne verteller**, wat gebruik maak van **interne fokalisering** (vertelling vanuit die gesigspunt van die karakters), beskryf.

Beredeneer in 'n literêre opstel van ongeveer 600 woorde hoe **Dolly en Simon** se **onderskeie beweegredes** (motiewe) om **Khoena te red** van 'n **onmenslike situasie** in Engeland en Frankryk, in **elkeen se vertelbeurte** na vore kom.

Besluit ten slotte hoe Dolly en Simon se pad saam met Khoena haar **swaarkry beklemtoon** sodat haar **storie** vandag **erkenning** kan verkry.

Dit word sterk aanbeveel dat jy 'n beplanning/breinkaart doen voor jy die literêre opstel aanpak.

RIGLYNE VIR HULP BY DIE NASIEN VAN VRAAG 6

LW: Wat hierna volg is voorstelle. Elke kandidaat se benadering moet op eie meriete beoordeel word.

Titel:

- Gee eie gepaste titel wat die vraag verwoord (opsioneel, tog 'n aanbeveling).

Inleiding:

- Begin deur na die romanteks te verwys – die roman **Frats** (die kandidate sal onderstreep omdat dit 'n geskrewe teks is) deur Chris Karsten.
- Formuleer onderwerp.
- Vooruitwysing hoe literêre opstel aangepak gaan word (bepaal hoofargumente) – kandidate moet aanduiding gee van dit wat hulle deurgaans in die opstel gaan beredeneer (goue draadjie deur die hele opstel).

Paragraawe:

- Verskillende hoofargumente word hier beredeneer wat die onderwerp gaan ondersteun.
- In elke paragraaf gaan 'n hoofargument behandel word – ondersteun met verwysings/aanhalings uit die drama.
- Die beredenering van die kandidate moet deurgaans gesien word.

Simon Pickering, 'n joernalis, en Dolly, weggooikind en prostituut, ontmoet toevallig en besef dat slawerny en fratsvertonings stopgesit moet word. Elkeen van hulle het hulle **eie beweegredes** om te help en verandering teweeg te bring. Hierdie ondersoek sal vir Simon help om opgang te maak as joernalis en Dolly kry die kans om 'n ander jong vrou te probeer red van die onmenslike behandeling wat syself as jongmens moes ervaar.

As opkomende **joernalis** begin **Simon** berig oor slawehandel. Dit is die tyd van warm debatte hieroor in die Britse parlement. Tydens sy besoek aan die tekstielfabriek en sy gesprek met Dolly, besef hy dat mense bang is om te praat. Daar is magte wat enige iets sal doen om hul onwettige misbruik van werkers te beskerm. Dolly wat aanvanklik daar werk, waarsku hom dat hy haar in die moeilikheid gaan bring.

Wanneer hy hoor van frats wat misbruik en aangehou word soos diere (nog erger as die slawehandel), besluit hy dat hy **nie 'n etiket as kampvegter vir enige saak** hoef te soek nie. Hy besef dat hy tot so 'n mate betrokke geraak het by sy beriggewings oor uitbuiting van kinders, dat hy nou die kwessie van die fratsbedryf kan en wil ondersoek. Hiermee kan hy 'n daadwerklike verandering aan die bestaan van hierdie arme ongelukkige mense teweegbring.

Dolly kry 'n **tweede kans om te ontsnap** van die lewe as **prostituut**. Wanneer sy vir Thomas Ross, 'n edelman, ontmoet, voel sy vir die eerste keer asof daar sin in haar lewe is. Sy word meer bewus van watter onreg **slawerny** is na aanleiding van die verslag wat hy skryf om slawehandel afgeskaf te kry. Omdat sy **verwerping** as weggooikind ervaar het, het sy simpatie met hierdie mense. Na haar verskriklike ervaring in Lord Willy se huis, waar sy as vyftienjarige begin werk het en toe deur die jonheer Woody een nag op onmenslike wyse verkrag en fisies aangerand is, het haar bewuswording vir ander se pyn en lyding verskerp. Dit het dus nie lank geneem vir Simon om haar te oorreed om hom by te staan met sy segetog teen die fratsmeesters nie.

Wanneer **Dolly saam met Simon na Archibald Varley se huis** gaan om met die Amasone vrou te gaan praat, besef sy dat wreedheid deel van die menslike kondisie is. Sy besef dat die vrou se tong uitgesny is sodat sy nie vir die wêreld kan vertel van die eksperimente wat op haar uitgevoer is nie. Dolly besluit daar dat sy deel van hulle reddingspoging wil wees. Sy voel uit haar hart uit om hierdie sogenaamde frats uit hulle ellende te help. **Soos sy 'n tweede kans op lewe gekry het, verdien hulle dit ook.**

Die **optrede en gedagtes van Dolly en Simon word telkens slim vanuit elkeen se perspektief vertel**. Verder het sy ook die voordeel dat sy vanuit die politieke arena van Lord Ross insae kry vanuit die binnekringe van die parlement in die hele slawekwessie.

Wanneer Lord Ross vir Dolly en Simon van die **Hottentot-Venus** vertel, besef Dolly dat hulle baie vinniger sal moet optree. Wanneer Lord Ross vir haar vertel van 'n brief wat hy ontvang het wat hom inlig oor haar, Dolly, se ongelukkige verlede, weet sy dat sy weereens verwerp word. Hierdie keer egter het sy 'n missie om ander te help, te meer so omdat sy verstaan hoe iemand soos Khoena moet voel om soos 'n frats behandel te word.

Simon gaan ook deur 'n **moeilike tyd** nadat hy ernstig **aangerand** is deur 'n boef wat gehuur is deur die fratsmeester. Wanneer hy egter merk dat **Dolly se moed laag is**, sterk dit hom om saam met haar die **stryd teen die slawemeesters te hervat**. Hulle volg die frats tot in die noorde van Engeland, maar kan niks daadwerkliks doen om vir Khoena te help nie. Wanneer Khoena vir Dolly vertel dat sy "huis toe" gaan, is die twee ondersoekers opreg bly saam met haar. Hulle versekering aan Khoena dat sy uiteindelik nie meer gebrandmerk sal wees as 'n frats nie, is vir haar 'n groot inspirasie.

Wanneer Simon dan 'n berig lees van **wetenskaplikes** wat eksperimente op Khoena wil uitvoer, besluit hulle om alles in die stryd te werp om haar op die skip terug Kaap toe te sit. Vir Simon is dit 'n oomblik van waarheid. Dit is asof hy vir die eerste keer werklik weet **hoe Dolly en Khoena voel**. Khoena was tevrede toe sy hulle sien: "Julle het gekom!"

Slot:

- Die hoofpunte moet saamgevat word.
- Op grond van hoofargumentbespreking moet tot 'n finale gevolgtrekking gekom word oor dit wat die kandidaat beredeneer het in die vraag.
- Besluit ten slotte hoe elkeen se pad saam met Khoena haar **swaarkry beklemtoon** het sodat haar **storie** vandag **erkenning** kan verkry.

Haar vreugde was egter van korte duur want die noodlot het weer ingegryp en die Paryse **wetenskaplikes** het haar tog weer in die hande gekry voor sy 'n skip kon haal (sy het gesterf) en het hulle die Kaapse Venus opgesny en in formalien "bewaar" vir wetenskaplike kennis in 'n wêreld waar menslikheid al minder saakmaak. **Eers byna twee eeue later het Suid-Afrikaners dit reggekry om vir Khoena "huis toe" te bring en hier te begrawe in haar geliefde land, in die grond van haar eie mense.**

AFDELING B   TRANSAKSIONELE SKRYFWERK

In hierdie afdeling word DRIE opdragte gegee. **Vraag 7 is VERPLIGTEND.** Doen dan **óf Vraag 8 óf Vraag 9.** Elke skryfstuk moet **ongeveer 250 woorde** bevat.

Maak seker dat jy die gepaste **register en taal**, soos gevra, gebruik. Die **formaat, teikenleser en toon** moet by elke skryfstuk pas.

'n Nasienrubriek sal vir die assessering van jou skryfwerk gebruik word.

Die volgende verwerkte artikel op die *Maroela Media* (2 Desember 2015) kan as prikkel vir jou skryfstukke dien.

VRAAG 7   ARGUMENTBEWOORDING (VERPLIGTE VRAAG)**HIERDIE VRAAG IS VERPLIGTEND**

Die laerskool in julle omgewing het aangedui dat hulle die *geen-huiswerk-beleid* wil ondersoek. In die Afrikaansklas word 'n debat hieroor gevoer.

As klastaak moet elkeen 'n **argumentbewoording** skryf waarin almal hulle siening oor die *geen-huiswerk-beleid* moet uitwys.

Die volgende argumente moet aandag in die argumentbewoording geniet: geen huiswerk dra nie tot leerlinge se verantwoordelikeheidsin by nie; 'n tradisionele skoolstelsel het nie meer 'n plek in ons samelewing nie; dit is nie ouers se taak om leerlinge in skoolwerk te help nie en spanning verminder met 'n *geen-huiswerk-beleid*.

Skryf jou argumentbewoording in ongeveer 250 woorde.

Argumentbewoording

Zuma keer staatskaping-verslag:
Thuli Madonsela praat met haar prokureurs

Doel van die verwoording van 'n argument is om iemand te oorrreed om 'n sekere standpunt te huldig

Die argument berus op emosionele of op ongegronde veralgemening (die skrywer wil doelbewus die gevoel in plaas van die logika van die leser aanspreek)

Kundiges (nie noodwendig op die tersaaklike gebied) se menings word gebruik of aangehaal

Emosiebelaaide woorde wat die voorkeure of afkeure van die leser uitbuit word ingespan

Haar woordvoerder, Kgalelo Msimbe, het aan Huisgenoot gesê die OB het nog nie besluit wat sy gaan doen nie. "Ek bevestig ons het kennis ontvang van die president se voorneme om 'n interdik teen die OB te kry. Sy is tans in samesprekings met haar regsman oor hoe om die situasie te hanteer."

Die presidensie het 'n aansoek by die hooggeregshof in Pretoria ingedien om te keer dat die openbare beskermers 'n verslag oor staatskaping bekendstel. Sy was veronderstel om haar voorlopige bevindinge na sogenaamde staatskaping Vrydag – haar laaste dag in die amp – uit te reik.

"Ek kan nie sê op watter gronde ons die aansoek bring nie. Ek is ook nie seker wanneer die aansoek gehoor sal word nie," het Ngqulunga aan Huisgenoot gesê. "Die stukke is by die hof ingedien."

Gerugte in politieke binnekringe wil dit hê Madonsela se verslag bevat bewyse van onbehoorlike inmenging deur die omstrede Gupta-familie in kabinetsake. 'n Ingeligte het vroeër aan Huisgenoot gesê die bewyse in die verslag is "plafbaar en verdoemend."

Afleidings word gemaak aan hand van vooroordele, voorkeure/afkeure, menings, behoeftes, aannames van die teikengroep of die skrywer

Dit is dus 'n toespraak in die klein, wat jy met 'n enkele individu of klein groepie mense voer

Die persoon of persone gaan nou met teenargumente kom en 'n mens moet jou feite ook daarop grond en direk daarop reageer

In die klas ontstaan (na jy doodonskuldig verwys het na die korrupsie in ons land) 'n woordewisseling oor ons president en adv. Thuli Madonsela se laaste verslag voor sy uit haar pos tree. Dit ruk handuit en jy laat elkeen sy argumente neerskryf: Moes adv. Madonsela haar verslag openbaar gemaak het of nie. Motiveer jou siening.

Die woordewisseling ruk handuit en elkeen moet sy argumente neerskryf: Moes adv. Madonsela haar verslag openbaar gemaak het of nie. Motiveer jou siening.

Inleiding: lei hulle om te redeneer

Gee mekaar kans om hulle sê te sê

Reageer met feite (op die regte manier) – wees dus ingelig

Nou moet alles in skryfvorm weergegee word

Thuli Madonsela moet, volgens my, haar verslag oor die staatskaping bekendgemaak het.

Inleiding: spreek die argument onmiddellik aan

Hierdie verslag, na die DA gevra het aantuigings van staatskapings moet ondersoek word nadat ANC-persone beweer het hulle is kabinetsposte deur die Gupta-familie aangebied, moes bekendgemaak word, want haar opvolger doen nou niks hieraan nie.

Gee jou standpunt

Staatskaping verwys na onbehoorlike ongerymdhede wat individue buite die staat op regeringsake uitoefen. En die Guptas het niks met die regering te doen nie. Natuurlik word dit vir eie gewin gedoen, veral om toegang tot staatskontrakte en tenders te bekom. Die Guptas is 'n invloedryke familie met noue bande aan pres. Zuma en sy gesin.

Begin nou jou mening te gee wat verband hou met feite aan jou bekend

Madonsela moes 'n voorlopige verslag bekendmaak, maar pres. Zuma het daarop aangedring, nadat die bewyse aan hom oorhandig is, om self eers diegene wat voor Madonsela getuig het, te ondervra. Die feit dat die presidensie toe nie op die gegewe tyd geskrewe antwoorde op haar navrae gegee het nie, is vir my 'n bewys dat hierdie verslag waarhede bevat.

Gee feite in daaropvolgende paragrawe wat jou argument staaf

Dus, in die belang van alle Suid-Afrikaners MOES die verslag bekendgemaak word. Nou gaan die proses nie sy loop nie. Dit is betreurenswaardig dat die president so 'n houvas het oor ons reg (en die nuwe openbare beskermers) dat hierdie ongerymdhede nie uitgewis kan word nie.

Slot: vat saam en gee jou siening

EN

DOEN NOU VRAAG 8 OF VRAAG 9**VRAAG 8 RESTAURANTRESENSIE**

Die Hoërskool Sun Valley het besluit om hierdie navorsing (dat leerlinge akademies beter presteer as daar minder druk is en waar daar 'n ontvanklike, rustige atmosfeer is) ernstig op te neem en 'n deftige restaurant op die kampus te begin waar leerlinge (asook hulle ouers) kan ontspan en die mooi skoolterrein waardeur.

As plaaslike joernalis en koskenner moet jy 'n **resensie oor hierdie restaurant** skryf.

In jou resensie moet jy aandag aan die volgende skenk: ontvangs, interieur, atmosfeer en musiek, bediening en gehalte van die spys en drank.

Jou resensie moet ongeveer 250 woorde wees.

DIE RESENSIE

Die doel van 'n resensie:

Om die een of ander gebeurtenis (films, TV-programme, boeke, restaurante, ens.) te evalueer. 'n Waarde-oordeel moet dus uitgespreek word, ondersteun deur geldige argumente.

Die resensie verskyn in normale paragraafvorm.

DIE RESTAURANTRESENSIE

1. Ligging

- Noem waar die restaurant geleë is, sê iets van die onmiddellike omgewing (bv. in 'n park, naby inkopiesentrum, sluit restaurant aan by omgewing, is dit maklik bereikbaar).
- Voldoende parkeergeriewe, veilige gebied vir beide kante en voertuie.
- Dui die groep aan wat aanklank sal vind by die betrokke restaurant – tieners, volwassenes, gesinne, sakelui, werksetes, konferensies.

2. Ingang/Ontvangs/Portaal

- Dui op moontlike indrukwekkende en uitstaande komponente, bv.
  - Voordeur – massiewe houtsniewerk wat voorsmaak bied van die eksklusiwiteit wat die restaurant kenmerk.
  - Ontvangs deur spesifieke persone.
  - Versierings in ontvangsarea – is dit vleierend/oordadig/komplimenteert dit die restaurant in sy geheel.

3. Interieur

- Sluit dit aan by die tipe restaurant, bv. Griekse, Italiaanse of Chinese restaurant.
- Elegante dekor, skilderye, muurpaneel.
- Kleurskema – modern/konserwatief.
- Vloeroppervlakte, bv. geometriese patrone/teëls.
- Gordyne/blindings.
- Beligting – dakvensters, lampskerms, kerse.
- Plante/tafelversierings.
- Lugreëlaar.

4. Meublement

- Stoele, tafels, gestoffeerde banke.
- Eetgerei, breekgoed, glasware.

5. Musiek

- Sluit dit aan by die tema van die restaurant.
- Orkes/CD's.
- Klank – goed/swak/steurend/vleierend op die oor.
- Dansvloer – beskikbaar of nie?

6. Atmosfeer

- Is die atmosfeer rustig, voel jy welkom.
- Privaat/restaurant oorvol.
- Formeel/informeel.

7. Personeel

- Algemene voorkoms – kleredrag (sluit aan by tema?)
- Netheid, hulpvaardigheid, professionaliteit, taalgebruik, flinkheid, hantering van probleem.

8. Spyskaart

- Voorkoms en uitleg: netjies, in korrekte volgorde (voor-, hoof- en nageregte).
- Pryse moet op spyskaart voorkom.
- Is die geregte eie aan die betrokke restaurant?
- Is alles wat op die spyskaart voorkom, beskikbaar?

9. Wynlys

- Is 'n wynlys beskikbaar?
- Verskeidenheid?
- Vergelykende pryse?
- Bediening van alkoholiese drank of nie?

10. Adieu

- Opvolg van geregte, voorstelle, i.v.m. verdere geregte.
- Verwydering van eetgerei/breekgoed.
- Aanbieding van rekening.
- Word 'n uitnodiging gerig om restaurant weer te besoek?
- Groenmente/tandestokkies.
- Afskeidsgroet.

Blue Danube, Nuwekerkstraat 102, Tamboerskloof

As jy gelukkig is, kom jy dié geluk 'n paar keer in 'n leeftyd oor. 'n Ou vriend wat die pad gevat het uit die land uit, kom besweer sy verlange en nooi jou en die blom in jou lewe uit vir ete. Jy kan die plek nomineer – "onthou, ek betaal met die pond agter my, moenie skaam wees nie." Jy is nie skaam nie, en uit die sowat vyf toprestaurante van die Kaap kies jy die een waar parkeerplek tans lekker gemaklik is.

Later die aand bekyk hy die rekening so deur sy Switserse brillettjie en verander van rooi na bleek. Maar dit was die moeite werd. Voor die aansit het ons by die kroegie 'n duo kirs elk geniet, en kennis gemaak met Thomas Sinn, eienaar, sjef en baas-brein agter die Blue Danube. Aldus het ons die geheime van die aand se spyskaart eerstehands kon kry.

Blue Danube is een van die min restaurante van 'n behoorlike gravid lax (voorgereg) voorsit, maar die geregte wat my gasheer finaal oortuig het die koste was geregverdig, was die sjokolade-crème brulée met Amarula-roomys. Ek en die ma van my kinders het die Salzburger Nockerin met roomys geniet. Dis die lekker lewe ...

[Uit: *Insig* (Desember 2002)]

Spyskaart en wynlys (8)
Kos (8)
Diens (7)
Atmosfeer (6)
Waarde vir geld (7) uit 10

VRAAG 9   FORMELE BRIEF

As ouboet/ousus van 'n graadsesleerder in Primêre Skool Sun Valley, voel jy dit jou plig om te reageer op hierdie berig. Volgens jou is dit 'n skool se plig om sy leerders 'n verantwoordelike sin te leer en is sy van mening dat hierdie laerskool se huidige stelsel dit wel regkry **OF** dat hulle hul plig versuim.

Skryf nou aan die voorsitter van die beheerliggaam 'n **formele brief** en lug jou opinie hieroor.

Gee die volgende in jou formele brief weer: bewyse van verantwoordelike sin of gebrek daaraan by jou boetie/sussie in graad ses soos jy en jou ouers dit beleef. Verwys na sy/haar werksetiek, take by die huis, uitbreiding van algemene kennis en algemene persoonlikheidsverandering.

Jou formele brief moet ongeveer 250 woorde wees.

VOORBEELD:

Kies 'n maklike adres (nie eie nie).
Indien straat – skryf as een woord.

Posbus 17039
Wilgehof
Bloemfontein
9301

Die datum direk onder skrywer se adres
moet voluit geskryf word.

8 Junie 2012

Die Stadsklerk
Bloemfontein Munisipaliteit
Posbus 34055
Bloemfontein
9301

Ontvangeradres:
Ampsbepaling moet adres voorafgaan
(persoon in beheer)

Aanhef

Geagte Heer/Meneer Van Dyk/Geagte mnr. A de la Rey

Inhoudsopskrif

KLAGTE IN VERBAND MET ONPRODUKTIVITEIT VAN MUNISIPALE WERKERS

Dit spyt my om 'n brief van hierdie aard aan u te stuur. Die belang van ons pragtige Stad Bloemfontein is om te versek dat die stad se werke goed en vinnig voltooi word.

Ek wil as belastingbetaler beswaar maak teen die oorsaak daarvan deurdat munisipale werkers onproduktief aangevul is. Dit is oortuigend dat u te veel werkers na hierdie woonbuurt gestuur het. Ek het opgemerk dat die werkers beurt maak om take te verrig. Slegs 'n paar werkers is dus konstruktief besig op 'n sekere tyd, terwyl die ander werkers dan gesels en ontspan. U sal met my saamstem dat sulke optrede totaal ongehoord is.

Inleiding, verskillende paragrawe en slot: formele briewe moet op die man af, sonder omhaal van woorde of tierlantyntjies wees – saaklik en nugter geskryf word.

Ek sal dit opreg waardeur indien u 'n oplossing vir hierdie probleem kan vind. Ons as gevestigde inwoners is immers geregtig op 'n diens van goeie gehalte.

Die uwe
J.J. Malan

Geen leestekens/interpunksie.
Indien sender manlik – net voorletters en van. Indien sender vroulik – kan me/mev/mej voor van skryf. Handtekening kan tussen DIE UWE en VOORLETTERS EN VAN kom.

Totaal: 100 punte

D.15 – Rubriek vir die assessering van 'n literêre opstel – Prosa (30 punte)

KODES EN PUNTETOEKENNING		INHOUD (20) Interpretasie van die onderwerp. Grondige argumente. Kennis en begrip van die voorgeskrewe werk.		STRUKTUUR EN TAAL (10) Struktuur, logiese vloei en aanbieding. Gebruik van taal, toon en styl in opstel.
Kode 8 A+: 100–90%	Uitmuntend 20–18 punte	Indiepte interpretasie van onderwerp, alle aspekte van die onderwerp is ten volle bespreek. Inleiding verwys na teks, vraag en doelstelling op uitmuntende wyse. Slot vat inhoud en opdrag en uitgangspunt saam op uiters vaardige wyse. Uitmuntende respons (90+) op opdrag met eie stem en goue draadje wat bind van inleiding tot slot. Oortuigende argumente ondersteun deur aanhaling/verwysings uit teks wat deelgemaak word van opstel. Uitstekende kennis en begrip van teks en genre . Eie siening. ++++	Uitmuntend 10 punte	Uiters knap gestruktureerde opstel. Samehang puik. Uitstekende en gepaste inleiding en slot wat stylvereistes perfek ondervang . Aanhaling en bewyse uit teks puik geïntegreer . Taal, toon en styl slim en treffend aangewend. Register baie knap hanteer. Woordkeuse sprankelend en gesofistikeerd . Lengte volgens vereistes.
Kode 7 A: 89–80%	Puik 17–16 punte	Knap interpretasie van onderwerp. Bykans alle aspekte van die onderwerp is volledig bespreek. Inleiding soos hierbo en slot eindig op ryk en vaardige manier. Die leerder is duidelik in beheer van haar standpunt. Goeie respons op opdrag. Voldoende detail. Slim argumente, uitgebreid, ondersteun uit die teks met aanhalings/verwysings. Uitstekende kennis en begrip van teks en genre. Eie siening. +++ Leerder duidelik gemaklik met vraag en respons.	Puik 9–8 punte	Samehangende en goed-gestruktureerde opstel. Goeie en gepaste inleiding en slot wat stylvereistes goed ondervang. Aanhaling/bewyse uit teks is sinvol geïntegreer. Taal, toon en styl is gevorderd en korrek. Register knap hanteer (woordkeuse en konteks). Lengte volgens vereistes.
Kode 6 B: 79–70%	Verdiensielik 15–14 punte	Goeie interpretasie van onderwerp. Bykans alle aspekte van die onderwerp is op geskikte en gepaste wyse bespreek. Inleiding kom effens kort aan doelstelling en uitgangspunt. Slot eindig effens stomp sonder behoorlike afronding van onderwerp. Gedetailleerde respons. Goeie argumente is aangevoer en goed ondersteun uit teks. Goeie kennis en begrip van teks en genre. Eie siening merkbaar. ++	Verdiensielik 7 punte	Opstel is goed gestruktureerd. Goeie poging tot samehang. Inleiding en slot dui standpunt en slotvereistes redelik goed aan. Aanhaling/bewyse is goed gebruik. Taal, toon en styl gepas vir die doel. Goeie aanbieding, register korrek. Lengte bevredigend
Kode 5 C: 69–60%	Beduidend 13–12 punte	Toon begrip en het onderwerp redelik goed geïnterpreteer. Meeste van die aspekte van onderwerp is bespreek. Inleiding omvat nie die vraag- en opdraginligting op voldoende wyse om te lei tot goeie opstel nie. Slot nie goed afgerond en terugverwysend nie. Taamlik gedetailleerde respons. Sommige argumente is gegee, maar nie almal goed gemotiveer uit teks nie. Kennis en begrip van teks en genre effens teleurstellend. Eie siening kom effens kort. + Neig tot storievertelling.	Beduidend 6 punte	Struktuur is redelik duidelik. Inleiding en slot aanwesig, maar nie volledig genoeg nie. Aanhaling/bewyse soms lukraak aangelas. Samehang toon leemtes. Taal, toon, styl toon foute, maar vloei is redelik. Aanbieding bevredigend. Register redelik gepas. Lengte kan pla.
Kode 4 D: 59–50%	Voldoende 11–10 punte	Interpretasie van onderwerp redelik. Nie alle aspekte van onderwerp is genoegsaam bespreek nie. Inhoud oppervlakkig en standpunt in inleiding lei nie tot 'n respons wat gaan bevredig nie. Slot bloot net 'n stelling wat nie terugverwys nie. Detail ontbreek. Bewyse vir argumente kom soms kort. Basiese kennis en begrip van teks en genre. Min sprake van eie siening. Meestal geykte idees. Meestal storievertelling.	Voldoende 5 punte	Min bewys van gepaste struktuur en samehang. Inleiding en slot aanwesig, maar nie funksioneel nie. Aanhaling/bewyse nie akkuraat nie en swak gebruik. Foute in taal, toon en styl steurend. Aanbieding redelik. Gepaste register soms gebruik. Lengte kan pla.
Kode 3 E: 49–40%	Matig 9–8 punte	Baie gewone en gemiddelde poging tot interpretasie van onderwerp. Sommige aspekte van onderwerp ontbreek. Inleiding en slot niksseggend of afwesig. Min detail. Argumente vaag, min verwysing na teks. Kennis en begrip van teks kom kort. Geen tekens van eie siening nie.	Matig 4 punte	Gebrekkige struktuur en samehang. Inleiding of slot is afwesig of van geen belang nie. Min aanhalings of bewyse, herhaling van idees. Taal foutief, toon en styl nie gepas nie. Register swak aangewend. Lengte onvanpas.
Kode 2 F: 39–30%	Basies 7–6 punte	Houvas op die onderwerp is swak. Inleiding en/of slot maak geen indruk op uitkoms van opstel nie. Reageer herhalend en soms van die punt af. Verkeerde interpretasie. Poging tot argumentering, nie verantwoord uit teks nie. Min tekens van akkurate kennis en begrip van teks; gebrekkig.	Basies 3 punte	Swak aanbieding en struktuur uiters gebrekkig. Inleiding en slot afwesig of heeltemal foutief. Taalfoute en foutiewe styl maak opstel onsuksesvol, moeilik om te lees. Lengte kry min aandag.
Kode 1 G–H: 29–0%	Ontoereikend 5–0 punte	Respons is soms relevant tot onderwerp, maar argumente is ontoepaslik en moeilik om te volg. Swak antwoord. Min toepaslike verwysings. Kennis en begrip werklik gebrekkig. Teks duidelik nie ingestudeer nie.	Ontoereikend 2–0 punte	Moeilik om te bepaal of onderwerp aangespreek word. Geen tekens van logiese benadering nie. Swak taalgebruik, styl en toon foutief. Lengte is deel van swak respons.

D.16 – Rubriek vir betogende opstel – Drama: mini-essay

KODES EN PUNTETOEKENNING		INHOUD (20) Interpretasie van die onderwerp. Grondige argumente. Kennis en begrip van die voorgeskrewe werk.		STRUKTUUR EN TAAL (10) Struktuur, logiese vloei en aanbieding. Gebruik van taal, toon en styl in opstel.
Kode 7 A+: 100–90% A: 89–80%	Uitmuntend 20–18 punte 17–16 punte	Gesofistikeerde bewys van eie siening - persoonlike mening oortuigend gestel en gemotiveer. Inleiding omvat inleidende inligting en standpunt uitstekend. Slot verwys terug en sluit opstel dus op vaardige wyse af. Interpretasie uitstekend. Uitmuntende kennis en begrip van teks. Gepaste aanhalings en situasies uitstekend gekies en akkuraat ingeweeft. Alle aspekte van opdrag uitstekend uitgevoer. Verskil tussen A+ en A lê by kreatiwiteit van respons. Ook A+ duidelike goue draad tussen inleiding en slot.	Uitmuntend 10–8 punte	Inleiding stel standpunt duidelik. Styl reeds betogend. Slot uitmuntende opsomming. Struktuur en samehang buitengewoon goed. Baie sterk betogende styl. Register en woordeskat puik. Taalfunksies en lengte korrek. Lengte binne vereiste perke. (Uitstekende opstel maar kan egter te lank wees. Gebruik oordeel by bepunting.) A+ foutloos. Sprankelende en gesofistikeerde taal en woordkeuses.
Kode 6 B: 79–70%	Verdiensielik 15–14 punte	Bewys van eie siening – persoonlike mening duidelik gestel en gemotiveer. Inleiding mis enkele betogende/rigtinggewende opmerkings. Slot goed, maar nie oortuigend en sterk nie. Goeie interpretasie van onderwerp. Deeglike kennis en begrip van teks. Gepaste aanhalings en situasies goed gekies en ingeweeft. Alle aspekte van onderwerp goed uitgevoer.	Verdiensielik 7 punte	Inleiding stel standpunt duidelik in betogende styl met slot gepaste afsluiting van betoog. Struktuur en samehang sinvol. Sterk betogende styl. Register, woordeskat baie goed. Taalfunksies en lengte korrek binne vereistes.
Kode 5 C: 69–60%	Beduidend 13–12 punte	Eie siening opmerklik – kan persoonlike mening stel en motiveer. Inleiding kom kort aan rigtinggewende opmerkings volgens opdrag en slot verwys nie genoegsaam terug met sterk afronding nie. Ken en verstaan teks redelik en kan interpreteer. Aanhalings en situasies gebruik, maar soms losstaande en effe onakkuraat. Heelwat aspekte van opdrag goed uitgevoer.	Beduidend 6 punte	Inleiding en slot redelik goed verwoord. Betogende styl ontbreek ietwat. Struktuur en samehang bevredigend. Betogende styl op gangbare wyse volgehou. Register en woordgebruik redelik gepas. Taalfunksies meestal korrek. Lengte kan pla, te kort of onnodig te lank.
Kode 4 D: 59–50%	Voldoende 11–10 punte	Redelike bewys van eie siening - persoonlike mening wel merkbaar. Inleiding maak nie standpunt duidelik nie en verwys min na opdrag. Slot eindig bloot sonder werklike terugverwysing na fokus van opstel. Motivering redelik. Interpretasie gewoon. Kennis en begrip van teks toon leemtes. Keuse van bewyse uit teks lukraak en losstaande. Aspekte van opdrag aanvaarbaar uitgevoer.	Voldoende 5 punte	Inleiding en slot toon poging tot standpuntinnamen en opsomming, maar betogende styl nie bewustelik aanwesig nie. Neig tot vertelling. Samehang nie goed bewerkstellig nie. Register en woordgebruik soms onakkuraat. Taalfoute raak opmerklik. Lengte pla. Te kort of ver oor woordtal; lei tot niksseggende of herhalende stellings.
Kode 3 E: 49–40%	Matig 9–8 punte	Min sprake van eie siening. Weergawe nie onderwerpgerig. Slegs oorvertel van inhoud. Motivering van min waarde. Inleiding nie funksioneel as rigtingwyser nie. Slot bloot aanwesig sonder gepaste terugverwysing. Interpretasie baie gemiddeld. Kennis en begrip van teks kom kort. Sukkel om gepaste bewyse uit teks te gebruik. Sommige aspekte van opdrag uitgevoer.	Matig 4 punte	Inleiding en slot voldoen nie aan vereistes nie. Styl: vertelling oorheers. Struktuur los en samehang ontbreek. Register en woordgebruik soms onakkuraat en hinderlik. Taalfoute raak steurend. Lengte pla. Nie volgens vereistes nie.
Kode 2 F: 39–30%	Basies 7–6 punte	Eie siening nie merkbaar nie. Motivering feitlik afwesig. Inleiding en slot nie van toepassing wat inhoud betref nie. Begrip en kennis van teks gebrekkig. Bewyse uit teks feitlik afwesig. Min aspekte van opdrag aangeraak. Bedoeling van opstel moeilik om te lees. Voorbereiding blyk onvoldoende te wees. Vertelling onakkuraat. Inhoud en betoog slaag nie	Basies 3 punte	Inleiding en/of slot afwesig. Selfs vertelling ongestruktureerd en verwarrend. Register byna afwesig. Woordkeuse dikwels foutief. Heelwat steurende taalfoute. Lengte onvanpas.
Kode 1 G–H: 29–0%	Ontoereikend 5–0 punte	Geen tekens van eie denke nie. Inleiding en/of slot van geen waarde nie of afwesig. Respons betrek skaars onderwerp en opdrag. Moeilik om opstel te verstaan. Foutiewe en onvolledige kennis van teks. Bewyse uit teks afwesig. Onvoldoende voorbereiding.	Ontoereikend 2–0 punte	Inleiding en slot afwesig of nutteloos. Styl, slegs aaneenlopende teks, moeilik om te verstaan. Baie taal- en spelfoute. Woordkeuse pas nie by die onderwerp of genre nie. Lengte problematies.

D.17 – Transaksionele skryfwerk**Transaksionele skryfwerk**

Lengte: 250 woorde (**Let asb. op dat lengtevereiste deurgaans geld as deel van formaat en styl.**)

Indien lengte nie die vereistes nakom nie, moet 'n kategorie-verskuiwing gemaak word.

TOTAAL: 20 PUNTE

Vlak en punt	Inhoud en doel		Styl, taal, formaat
Vlak 7 Uitmuntend 10–8	Inhoud uitstekend en volledig volgens opdrag. Doel en teikenleser voortdurend duidelik. Kreatief, relevant, sprankelend. Oorspronklike idees.	10–8	Hooggesofistikeerde gebruik van taalkonvensies. Woordeskat en register uitstekend gepas volgens opdrag. Formaat absoluut korrek.
Vlak 6 Baie goed 7,5–7	Inhoud gepas volgens opdrag. Relevant. Goeie detail. Doel en teikenleser nie heeltemal volgehou nie. Opdrag korrek uitgevoer. Detail interessant. Diepte kom effens kort.	7,5–7	Taalkonvensies goed gebruik. Register en woordeskat baie goed hoewel enkele swakhede voorkom. Taal en sinsbou hoofsaaklik korrek. Formaat hoofsaaklik korrek.
Vlak 5 Goed 6,5–6	Inhoud bevredigend volgens opdrag. Posing tot gepaste doel en inagneming van teikenleser. Af en toe steurende leemtes. Enkele interessante idees, maar eie stem en diepte kom kort. 'n Gemiddelde respons.	6,5–6	Taalkonvensies, register en woordeskat genoegsaam vir 'n gemiddelde respons. Taal en sinsbou toon soms foute. Formaat meestal korrek. Styl toon begrip vir opdrag.
Vlak 4 Voldoende 5,5–5	Kandidaat toon begrip vir opdrag en probeer doel en teikenleser in ag neem. Posing nie heeltemal geslaag nie. Respons baie gewoon en gemiddeld. Min sprake van eie stem en oorspronklikheid.	5,5–5	Register en woordeskat gewoon en algemeen. Taal en sinsbou toon lastige foute. Formaat toon steurende leemtes. Styl en toon nie genoegsaam volgens opdrag nie.
Vlak 3 Redelik 4,5–4	Posing om opdrag uit te voer nie heeltemal geslaagd nie. Min tekens van gepaste teikenleser. Inhoud eenvoudig en verbeeldingloos. Pedanties.	4,5–4	Formaat meestal onvanpas. Register en woordeskat pas nie die opdrag nie. Styl en toon dikwels foutief. Taal-, spel-, sinsbou swak.
Vlak 2 Elementêr 3,5–3	Opdrag nie korrek uitgevoer nie. Teikengroep geïgnoreer. Beperkte respons in die algemeen. Kandidaat toon min insig in en kennis van vereistes. Inhoud kom kort. Kandidaat het waarskynlik nie vraag en opdrag verstaan nie.	3,5–3	Formaat toon baie foute. Min begrip van korrekte register, woordeskat en taalfunksies. Selfs lengte is foutief. Styl en toon onvanpas.
Vlak 1 Ontoereikend 2,5–0	Min tekens van begrip van opdrag. Selfs onsinnig. Kandidaat is duidelik nie in beheer van hierdie afdeling van skryfwerk nie. Kandidaat kan nie slaag nie.	2,5	Formaat heeltemal foutief. Geen begrip van korrekte taal-, register-, en/of formaat-konvensies nie. Geen moontlikheid van 'n slaagsyfer nie.